

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 38.

Lördagen den 10 December

1842.

Öfver begreppet Metamorfos i den organiska naturen.

Leibniz definierade naturen med "enheten i mångfalden." Att söka denna enhet, som genomgår universum, är föremålet för metamorfosläran, ja man kunde säga, för all naturforskning*). — Den lärar oss, att öfverallt i naturen se huru organer, som ursprungligen (i anlag) äro desamma, wid sin utveckling antaga olika form och olika functioner. Det är dessa förändringar, hvilka man innefattar under namnet metamorfoser, och det är genom dem, som öfverallt, i hela den organiska naturen — och äfven i den vorganiska, ehuru samma sak der har andra namn — af enheten uppstår mångfald, af samma grundform en oändlighet af modificationer.

Denna lära, eller snarare, denna åsigt af naturen, är gammal, om än namnet är nytt. Men man nöjde sig länge med att ana, man speculerade i stället för att undersöka, och kom också dertföre ofta ej ur stället, ofta på afvägar; måhända vågade man knappt hoppas, att det war möjligt att häruti komma längre

*) Då vi här tala om naturforskning, mena vi sådan naturforskning, som ledes af idéer, som anser och uppfattar naturen som ett helt. Den må fördjupa sig aldrig så mycket i detaljerna, och den bör göra det, ty på erfarenheten hvilat all naturvetenskap — redan namnet "naturhistoria" tillkännager ju, att det wäsende är historiskt, att dess enda källor äro naturens noggranna undersökning och försigtiga tolkning — så förlorar den sig dock aldrig i detaljerna. — Om den s. k. naturforskning, som blott fäster sig wid naturföremålets mångfald, såsom sådan, utan aning om den enhet som genomgår mångfalden, som ej kan uppfatta annat än detaljerna, som samlar och beskriver naturalier blott för att samla och beskrifva — om den är icke här fråga.

än till gifningar. Det war först en sednare tid förbehållet, att förvandla metamorfosläran från en filosofiskt idé till en exact wetenskap, till en abstraction af observerade och combinerade facta. Den stora fördelen af den riktning, som studierna i vår tid tagit, består i den exacthet, man fordrar af våra kunskaper. Man önskar nu icke mer att höra wackra hypoteser, mer eller mindre sinnrika, som äro "en heder för en poet och en skam för en lärd"; man fordrar facta, man fordrar positivt wetande. På detta sätt behandlad, har läran om metamorfoserna i sednare tider blifwit så mångsidigt utvecklad, att den numera nästan allmänt erkännes för grundwalen till all naturvetenskap; den har numera erhållit en klarhet, en säkerhet och beständighet, hwilken man ännu för ett eller annat decennium sedan ej kunde ana. Naturforskningen står nu på den punkt, att den här, liksom i så mycket annat, kan bevisa, hwad de gamle tänkarne anade. — Några exempel på de synpunkter, ur hvilka metamorfosläran betraktar naturen, och på de resultat, hwartill den redan ledt, torde måhända ej wara utan intresse för mången, som wäl hört talas om metamorfoser i wert- och djurriket, men kanske blott föreställer sig dem som spridda fenomen, ej som något, hwilket genomgår hela den organiska naturen.

Hwad som förstås med metamorfos i allmänhet, ha vi redan nämnt. Som ett i ögonen fallande exempel på en sådan metamorfos må anföras biens wise; som lary skiljer den sig alldeles icke från larven till ett wanligt arbetsbi, utan hela skillnaden heror endast på mer eller mindre gynnande omständigheter under utvecklingen, så att af samma lary, allt efter olika näring o. s. w., kan bli ett arbetsbi eller en Wise. — Om en biswärm, som förlorat sin wise, blott äger i behåll eller får några kakor, hwari finnas larver till arbetsbin, så kan den efter behag förvandla en eller

flera af dessa larver till wisar, derigenom att den åt dem uppförer rymligare celler, och ger dem rikligare näring. Härigenom metamorfoseras en larv, som annars skulle blifwit ett arbetsbi (könlost, egentligen steril hona) till en wise (hona).

Metamorfoserna, hwilka alla ha sin grund i naturens allmänna sträfswande, att i det yttersta variera en gifwen grundform, kunna wara *successiva*, *collateral* eller *uppstigande*.

Den *successiva* metamorfosen innefattar de förändringar, hwilka samma organer undergå under sin *successiva* utveckling. — Enheten i naturen röjer sig omistänneligen deri, att alla organismer äro wid sin första uppfomst hwarandra lika, och differentieras först under utvecklingen, liksom biens larver. Svarje djur, äfwen det högsta, liknar i sin första uppfomst ett infusionsdjur, en monad (punctum saliens), en rund blåsa, simmande i ett fluidum*). Om wi jemföra detta ursprungliga tillstånd, som är gemensamt för alla djur, med de olika djurens utbildade tillstånd, så finna wi afståndet desto större, ju högre sjelfwa djuret står i djurkedjan. Ju högre djuret således är organiseradt, desto flera metamorfoser måste det undergå, innan det från sitt första, enklaste, infusorielika tillstånd kan bli så utbildadt som det slutligen är. Af en sådan blåsa kan lätt nog bli en Polyp eller en Medusa; men innan derutaf kan bli ett Daggdjur eller en Människa, måste dermed föregå en stor mängd förändringar eller metamorfoser. — Ju högre organismen är, desto mer bemödar sig naturen att i ett wist afslutet och förborgadt tillstånd fullända dessa metamorfoser, och först låta det fulländade werket träda i dagen. Då således lägre organismer (såsom Insecter, Grodor) fritt lefwa och röra sig i sitt ofullkomliga tillstånd, som larver, så äro deremot de högre under sina metamorfoser antingen inneslutna i ogenomskinliga skal (såsom Fåglarne, de högre ägaläggande Amphibierna), eller de genomlöpa dessa metamorfoser i sjelfwa moderlifwet, såsom Daggdjuret och Människan.

Widare är det en allmän lag i hela naturen, att hwarje högre djur, under dessa *successiva* metamorfoser, alltid genomgår ungefär desamma stadier, som de, på hwilka hwar och en af de föregående, lägre djur-

*) Som en sådan monad börjar också hwarje wert. — I sitt första ursprung, liksom i de lägsta punkterna, sammanföta således djur- och werket.

classerna stannat. — Ytterst tydligt se wi denna lag uttryckt i Stråldjurens class. Hos de egentliga Infusionsdjuren, som blott fortplanta sig genom delning, är det nya individuum, redan i samma ögonblick det uppstår, liksom moderdjuret eller det djur, genom hvars delning det uppstod. Nedan hos Polypen är detta icke mer förhållandet; de unga simmar i början fritt omkring som infusionsdjur, och först sedan fäster den sig och blir polyp. — Den tredje classen i djurriket, då man stiger nedifrån uppåt, äro Meduserna, hwilkas märkwärdiga utveckling först nyligen blifwit bekant; Medusans nyfödda unge liknar alldeles ett infusionsdjur och simmar fritt omkring, fäster sig sedan och blir så fullkomligen lik en polyp, att den blifwit beskrifwen som sådan; först efter att således ha genomgått de båda stadier, hwarpå de twenne lägre classerna stannat, undergår den sin sista metamorfos, och blir en utbildad Medusa.

Ganska tydliga äro också dessa *successiva* metamorfoser hos Insecterna. Under ett af sina utvecklingsstadier, såsom larver, likna de så fullkomligt de lägsta Articulaterna, de egentliga Maskarne, att det stundom fordras werklig zoologisk kunskap, för att kunna skilja dem åt. Swad som hos de flesta högre djur föregår i moderlifwet eller i ägget, det sker hos Insecterna i dagen och långsamt, ofta under en tid af flera år; af lätt begripliga skal woro således de *successiva* metamorfoserna hos Insecterna de, som först af alla blefwo föremål för naturforskarnes uppmärksamhet. Långe, men ganska orätt, ansåg man sådana metamorfoser tillhöra nästan endast dem; de äro, såsom wi redan förut nämnt, gemensamma för hela djurriket, ja för hela den organiska naturen — ända upp till människan.

Rycklingens utveckling i ägget, fostrets i moderlifwet, tilldrogo sig tidigt naturforskarnes uppmärksamhet; men det warade länge, innan man anade någon analogi emellan denna utveckling och insecternas metamorfoser. Det är först i en sednare tid som detta studium fått ett högre intresse och en djupare betydelse, i samma mån som läran om metamorfoserna utbildat sig till wetenskap. — Nu förnä wi äfwen härigenom igenkänna de allmänna, förut antydda lagarne. Så — för att endast nämna några af de mest i ögonen fallande fenomen — börjar Människan, lik alla andra organismer, som en blåsa, ett infusionsdjur, fritt simmande i ett fluidum, och som sedermera fäster sig, liksom polypens unge — hon är i sin första utvecklingspe-

riod wattendjur, liksom alla de lägsta djuren. — Människans embryo har i början hvitt blod, som Molluskerna — inga ben, blott brost, liksom en mängd lägre djur, och i en ännu spädare ålder består detta embryo blott af en gelatinös massa, liksom de lägsta Stråldjuren — Som embryo har människan länge spår till alldeles dyliska gälbågar, som dem Fiskarne behålla under hela sin lifstid. — Flera ben, hvilka hos den fullwurna människan äro sammanwurna med hwarandra eller med närgränsande ben (såsom mellanfäksbenen, pannbenen, underfäksens grenar, bröstbenet) äro hos fostret, ofta långt in i barnaåldern, skilda, liksom de hos de flesta Däggdjur förblifwa det under hela lifstiden — o. s. w.

Det andra slaget af metamorfos, den *collaterala*, innefattar de förändringar till form och till functioner, hvilka organer, som typiskt (i sitt första anlag) äro desamma, wid sin utveckling antaga hos olika classer, släkten eller arter. — Så blir Vertebraternas främre extremitet arm hos människan, fot hos hästen, winge hos flädermusen och fogeln, fena hos skälen och fisken, och försvinner hos ormen alldeles. Att följa alla dessa småningom och gradwis skeende öfvergångar, från hand till fot, till winge, till fena o. s. w., och att bewisa, att dessa organer, så olika de wid första påseendet synas vara, likwäl typiskt bestå af samma elementer, så att några delar företrädeswis utvecklats sig på ena stället, andra på ett annat, och att andra tillbakaträngts ända till den grad, att de slutligen blifwit rudimentära eller försvunnit — detta är egentliga uppgiften för den comparativa anatomien, en wetenskap, hvilken, såsom bekant, egentligen först af Cuvier grundlades, och snart blef grundwalen för hela Zoologien. — Öfwerallt röjer sig härwid samma lag, som wid den uppstigande metamorfosen: att ingen del i en organism kan nå någon högre grad af utveckling, utan att detta sker på en eller flera af de öfriga delarnes befostrad. Ormens kropp är så till sägandes vändlig (liksom Maskarnes), och kan vara det dersöre, att den hwarken har att använda materia eller kraft på några extremiteter. Så snart sådana framtråda, såsom hos Dödan (och Insecten), så sammandrager sig genast den obegränsade längden, och kroppen blir kortare. Grodans långa ben liksom nödgä kroppen att sammandraga sig till en helt kort form; Wattenödan, som blott har korta ben, har mera långsträckt kroppsform och behåller sin swans hela lifstiden, hwaremot swansen hos Grodan

alldeles försvinner i samma mån som de långa bakbenen utwera. — Hos Giraffen äro hals och extremiteter liksom företrädeswis gynnade på kroppens befostrad, hos Mullwaden är förhållandet omvänt. Öfwerallt se wi: att ingenting kan läggas till en del, utan att något i stället toges ifrån en annan. — När Mammaliernas extremiteter ha 5 tår, så bli dessa sinsemellan nästan lika, alla föga utvecklade, och kunna blott bära smärre naglar eller flor. Om de mellersta utveckla sig på sidotårnars befostrad, så kunna de bli betydligt större, och bära klöfwar, såsom hos de idislande djuren. Om blott en enda utvecklas, blir den ännu större, och får en *hof*. (Hästen har ursprungligen 3 tår, men de båda sidotårna förbli rudimentära, och antydas endast genom 2 benstilletter, fastade wid bakre sidan af mellanfotsbenen; på deras befostrad är det således, som mellantån får en så utomordentlig utveckling).

(Fortsättes.)

Historia öfver kriget emellan Sverige och Finland åren 1808 och 1809, af Montgommery. Förra delen med fyra kartor. Sjednare delen med tre kartor. Örebro, N. M. Lindhs boktryckeri. 1842.

(Slut fr. No 36.)

Swad beträffar Sweaborgs belägring och capitulation, så meddelar Förf. utförlig redowisning för förloppet. De underrättelse som lemnas, innehålla ingenting nytt; och något nytt kan ej heller påräknas utan, så wida man kunde komma det hemliga machineri på spåren, som föranledde conventionen. Man har byggt sina slutsatser på sannolikheter och på combinationer af allmänt gängse rykten från den tiden. Smärtande för nationalkänslan är det, att förnimma, det Sweaborg, som hade en 6000 man stark besättning och war försedt med alla medel till ett kraftfullt försvar, med 50 metallstycken, med 1,975 af jern, 9,535 styckeskott, 2000 centner frut, m. m. capitulerade, innan ännu breche war skjuten, och utan att någon manspillan egt rum. Belägringshären war, särdeles i början så obetydlig, att den endast utgjorde en tredjedel af besättningen, och då conventionen verkställdes, war Ryssarnes styrka knappt tillräcklig att besätta alla fästningswerken. Sweaborgs besättning kostade Ryss-

land "omkring 10 dagars kanonad, några underhandlingar och knappast 100 man." (1 B. s. 136.)

Man förundrar sig öfver att i fråga om Sweaborgs försvar finna så många betänkligheter bysas af Cronstedt, som förut wid Swensk Sund förwärfwat en frigares rykte och tapperhetens högsta belöning. Man tycker sig röja ett planmessigt förfarande, beräknadt på att uppgifwa alla medel till försvar. Måghushållningen med frut och säd, Långörns asträdande, hwilket hörde till conventionens preliminärer, och hwarigenom det blef swärare för en Svensk flottilj att inlöpa; och sedan att dagen, inom hwilken hjälpsändning borde hafwa inträffat, war så tidigt utsatt, att hafwet i dessa farwatten sällan då (d. 3 Maj) war öppet; för öfrigt bristen på nödiga försigtighetsmått, för att hindra de kurirer att blifwa uppehållne, som i Stockholm skulle underrätta om conventionen och påyrka en hjälpsändning; alla dessa omständigheter göra de personers tänke- och handlingsätt mistänkt, hwilka spelade hufwudrolen wid detta tillfälle. Man har welat påstå att Jägerhorn varit köpt af Ryssland, och att det war han som misblede Cronstedt till de falska steg, hwilka denne tog. E. tros hafwa låtit bestämna sig af sträckbilder, som berodde på en öfwerdrifwen skildring af belägringshärens styrka och på falska rykten om ställningen i Sverige, om en revolution som der timat, om en Fransysk invasion och om ordres, att uppgifwa Sweaborg, som inom 8 dagar kunde förwäntas från den nya, Swenska regeringen (1 B. s. 45, 46). Cronstedt blef underhandlare, när han endast bordt wisa sig såsom frigare. — Der finnes ett tillägg till conventionen, att General Burhoeuden, om möjligt war, lofwade answara för utbetalningen af fästningens frigsäckas skuld, icke öfwerstigande 100,000 R:dr Sw. B:ko; och det är med anledning deraf som Gen. Suchtelen i sin historia om Finland yttrar, att "med den fullkomliga känedom han eger om förhållandet, han är befogad att wederlägga hwarje wanårande besyffning."

Förf. förbigår detta yttrande, men återoppar en annan Ryss historiefkrifwares berättelse om stora summor, som Grefwe Burhoeuden af Kessar Alexander requirerade, för att bereda Sweaborgs öfvergång. Några tiotusendetal silfverrubler skulle hafwa blifwit använda, för att besticka om ej Kommendanten, åtminstone dem, som förledde honom," Likwäl förmodas, att dessa summor ej begagnades till det ändamål, som blifwit uppgifwet, enär Cronstedt förblef obemedlad, och ingen annan af Sweaborgs frigsråd, så wida man

wet, samlade förmögenhet genom capitulationen, (S. 136—37.) Om Jägerhorn berättas likwäl, att han tagit Rysska penningar.

Omöjligt synes det blifwa att lyfta det täckelse som hölser de hemliga driffjedrarne till Sweaborgs öfvergång. Stulle man äfwen i öfwerensstämmelse med en sednare spridd öfwertygelse mildra den skugga, som hwilar öfwer Cronstedts namn, så wida, att man tillskrifwer swagheten snarare, än förädriet, att ett steg togs, som onödigtwis prisgaf åt fienden en snart sagdt ointaglig fästning, så kan man i alla händelser ej undgå att anmärka, det en så omotiverad capitulation saknar sidostycken, utom i de fall, då öppet förräderi war med i spelet. Här war förswaret möjligt; och man har sett det påfallas, äfwen stundom när det war omöjligt. Wi påminna om Palafox, Chasse, m. fl. Endast genom att i systen och bemödanden öfwerstrida möjlighetens gränser, och gränserna för en warsam beräkning, framkallas odöbliga bragder och en sjelfsuppsöring, som belönas med minnets åra. En dylig anda uppenbarade sig under Finlands försvar af en armée, som ej räknade fienden, utan öfwer allt tog råd endast af hjeltemodet och fosterlands kärleken. Karakteren af det "lilla friget," som i mycket utmärkte tilldragelserna under ett fälttåg, då styrkan war spridd på en mängd punkter, lemnade derjemte en så mycket större frihet för den enskilde att framstå med sjelfständighet och göra personlighetens företräden gällande. De strider som lefwerades Ryssarne af Swenska hufwudarméen under Klingspors öfwerbefäl, återkallade minnet af Swenska Krigshistoriens ärorikaste dagar, så snart man fäster sig wid den kraft som utvecklades, wid de ansträngningar, som uthärdades, de bedrifter som utfördes.

Krigets ledning har deremot af frigs-kunnige blifwit underkastad stränga anmärkingar. Klingspors taktik, att oupphörligt retirera, måste afstyla modet hos hans soldater och åt fienden uppsöfra en betydlig landsträcka, som man endast med största swärighet kunde sedan återtaga under en mildare årstid, då isen ej längre förmedlade förbindelserna i ett af floder, träsk och isjöar uppfyllt land. Klingspor återopade sin instruction, hwilken förefref "såsom hufwudsak arméens frälsning och fästningarnes försäkrande" (1 B. s. 12). General Alecker, hvars önskan att mäta sig med fienden ej nedstämdes af hans 73 år, war i begrepp att wid Tavastehus lemna Ryssarne en hufwudrabning, då

Klingspor anlände såsom Öfverbefälhafware, och befallte retraite, oaktadt Klerker ifrigt talade för en batalj, och wille med sitt hufwud ansvara för utgången, tilläggande med wärma: "må det falla för fäderneslandet." (s. 15). Förf. wisar, att en förlorad slagning aldrig kunde varit förderligare, än ett återtag, som minskade både truppernes moraliska styrka och derjemte beredde betydlig förlust uti manskap, enär detta föll offer för marschens ansträngningar och för sjukdomar. Denna förlust kunde anses för lika betydlig som hwad en förlorad batalj kostat. En seger hade deremot frälsat 1/2-delar af Finland och derjemte bewarat de i Åbo samlade förråder och den der förlagda arméens flotta (s. 17). Men sel begingos äfwen å Rysska befällets sida. Grefwe Burhoeuden, hwilken lika litet som Klingspor, i egen person anförde sina trupper, "werkställde ej genast sina anfällsörelser och med det samma Finlands eröfring öfwer Koupio på Åleåborg." Genom denna operation hade Swenska hufwudhären varit affkuren. Och Bulatoffs truppsdelning som sedan efter Sikajoki-slaget detascherades för detta ändamål, war ej tillräcklig för att utföra denna plan (1 B. s. 164). Ett fel å Swenska befällets sida ser Förf. deruti att man sällan, eller för sent begagnade sig af en wunnen seger. Överksamhet efter striderna wid Sikajoki och Kewolar förspilde segrens frukter. (s. 110). Och då war Klingspor likwäl ännu med en tredjedel i styrka Bulatoffska härskdelningen öfverlägsen. Äfwen anser förf. det för ett misstag, att Swenskarne lefwererade bataljen wid Dravais, i stället för att de med en mindre härskdelning bordt uppehålla fienden och bereda sig en möjlighet att framtränga till gamla och nya Carleby. (2 B. s. 18).

Den som gör ett arbetes värde beroende af dess lättläshet och af dess anspråk på samma popularitet, som wanlig "Moerskabs læsning," finner sig ej tillfredsställd af ett historiskt arbete, i hwars plan det ingår, att upptaga och pröfwa en mängd enskiltheter. De flesta läsare gå gerna förbi sjelfwa saken, för att hinna till resultaterna. Materialet åtnjuter ej sin rätt; man besinner sig redan på andra sidan deraf. I historiska teckningar af den art och beskaffenhet, som föreliggande, äro undersökningens resultat ofskilfaktiga från de historiska materialerna, och en skildring uti utdrag tillfredsställer ej anspråken hos de läsare, som från militärriff ståndpunkt begära en noggrann redogörelse för rigsooperationernas fortgång och utveckling. Teckningen måste blifwa chronistisk, enär tidsföljden är den enda

principen för ämnets anordning. En öfwer kan wserligen stänkas af de ledande åsigter, som bordt bestämma krigets gång. Men den detaljerade skildringen tillhör det att wisa, i hwad mån dessa åsigter blifwit följda, eller om afwikelser derifrån egt rum.

Veteranerna från Finska kriget finna här många halftförgättna minnen återupplifwade, och måste wara belätne med den omsorg Förf. hast ospard, att ur glömskan rädda namn och bedrifter, hwilka annars lätt förwinna obemärkta bredwid många drag, som samtiden wärderat, men hwilka bruka gå förlorade, i saknad af en minnets tolf, som öfwerflyttade dem till efterwerlden.

Öfvertygad, att krigsexpeditionerne heldst läsas i sammanhang, will Ref. ej bryta ut enkasta partier, men kan likwäl ej underlåta att erinra om General Döbelns förslag efter bataljen wid Drawais, att Swenska Arméen borde draga sig söderut, afflära Ryssarnes förbindelser med deras fädernesland, och wid Tawastehus lefwerera Ryssarne batalj. För att planen skulle lyckas, hörde det till Döbelns förutfättningar: att "Konungens landstigningar skulle winna framgång, fienden wid Tawastehus komma mellan två eldar, norra Finland blifwa degageradt; lifsmedel wore det lättare att få i södra Finland än i norra, som varit begge arméernas krigstheater hela wären och sommaren. Alla patrolleringar borde ske åt Rymmene; Resaren i Ryssland skulle aldrig höra talas om sin armee. Slagne wid Tawastehus hade wi sökt gränsen till Ryssland, alltid attirerat fiendtliga arméen, wäckt bestörtning, och säkert hade uppenbarelselofvens tolkning gjort Swenska trupperna marschfärdiga öfwer passen wintertiden till wår hjelp. Segrande wid Tawastehus (Swenskarne nemligen), hade helt wist Ryssland aldrig mer tänkt eröfra Finland. Min princip är den: om slutligen allt skall förloras, är punkten, hwar det sker, indifferent, allenast tiden winnes. Petersburg eller Torneå blir detsamma." (2 B. s. 34, 35.) Adlercreuz wägade ej i Öfverbefälhafwarens frånworo tillåta en expedition, som föreföll alltför wädlig, och hotade den dertill bestämda härskdelningen med undergång. Desutom hade Klingspor beslutat förena hela arméen, för att med styrka kunna agera, när omständigheterna tillåto." s. 34. Förf. klandrar, att Döbelns förslag ej antogs, och söker wisa, att det hade många utsigter för sig att lyckas. Framgång beledsagar merändels djerfwa krigsplaner, särdeles när de

stödja sig på klot beräkning. För lifsmedal war bättre förjdt på den wäg, som Döbeln föreslog, än när re-traitte stredde i nordlig riktning. Detta återtag hotades med alla olägenheter af en beswärlig marsch i ett nordligt klimat, under det hopplöshet och förtwiflan lika mycket förswagade de moraliska krafterna, som de fysiska medtogos af brist på det nödwändiga, af ansträngningar och sjukdomar.

Finska fälttåget war rikt på minnesvärda tilldragelser, och krigets historia förtjenar uppmärksamhet och läsare.

C—m.

Ett Slutord.

Det höfwes icke underteknad att i den pågående striden wilja från sin wördnadswärde motståndare taga sista ordet. Mot det, som wid den i Nr 33 och 34 införda repliken blifwit erinradt, ingår Förf. dertföre icke uti något swaromål utan asträder frivilligt från stridsplatsen, återopande blott hwad i saken redan blifwit yttradt.

Blott en enda fråga (och detta en sådan som ej direct angår Förfs afhandling och de deri innehållna sårskilda satser) fordrar här att icke helt och hållet med stillatigande blifwa förbigången. Det är wetenskapens allmänna lifsfråga, frågan om des rätt att på sin wäg få framgå och i hwad riktning som helst göra sig gällande, så widt den af egen inre kraft sådant förmår. Rec. säger sig "icke önska den speculativa theologien någon framgång i Sverige." Då Rec. anser denna theologiskt-wetenskapliga riktning wara falsk och förderflig, så faller af sig sjelf, att han måste önska, att densamma ju förr desto heldre måtte blifwa grundligen wederlagd, och mot rättmätigheten af en sådan önskan hos Rec. kan äfwen den mest liberale icke med skäl hafwa något att anmärka. Men nämde wederslägning beror tydligen icke alls på några locala eller nationela förhållanden; utan är den möjlig och önskwärd i ett land, så måste den wara densamma i alla. Rec:s tillägg: "i Sverige," utmärker således tydligen, att med ofwanstående "önskan" måste åsyftas något mera. Det synes af detta tillägg (hwad också de af Rec. anförda skälen ytterligare bekräfta), att Rec:s mening är den, att i vårt land sådana sårskilda förhållanden äro förhanden, till följe af hwilka det är af wigt, att den speculativa theologien, oafsedt

des inre sanning eller falskhet, värde eller owärde, här icke ens låter höra sig eller försöker sina krafter. Ehwad anseende alltså den speculativa theologien än annorstädes tilläfwentyrns mände förtjena, till oss borde den dock icke, enligt Rec:s åsigt, hafwa anspråk att få framtränga. Mot denna åsigt anser Förf. sig skyldig att härmedelst protestera. Ett sådant wetenskapens underordnande under tillfälliga, particulära omständigheter synes nemligen icke kunna stå till samman med sanningens allmänna rätt att öfwer allt få göra sig känd och gällande. Rec. återopar, att den speculativa theologiens framgång i Sverige skulle hafwa med sig en omförtning af den bestående ordningen, en den Swenska kyrkans reformation. Wille man nu än medgifwa, att den speculativa theologien werkligen åsyftar något sådant, så läge dock icke ens deruti ett tillräckligt skäl till att frukta och utestänga densamma. Ty förmådde icke den bestående ordningen att hålla sig uppe emot anfallet, så förtjente den i sjelfwa werket ingenting bättre än att falla; wore deremot reformationen werkligen obehöflig, så kunde man wara wif, att det blefwe den anfällande matten, och icke den anfallna, som inom kort ginge under. Så komme wisserligen äfwen i detta fall Gamaliels befanta ord att bekräfta sig. Men nu innebär en speculativ wetenskaplighet ingalunda nödwändigt någon otrohet "mot statsreligionen." Speculationen will, för att ännu en gång upprepa det, icke omförtta utan begripa det objectiva, det historiskt gifna. Den "utveckling" af densamma, som den "will bringa å bane," är alltså ingalunda något revolutionärt, utan den utgör blott allt lifs wäsendtliga wilkor och kännemärke; hwarföre också, så widt Förf. kan förstå, all wetenskaplighet, ehwad riktning den annars mände följa, nödwändigt hafst och ännu har en sådan utveckling till sitt mål. — Widdare anför Rec. såsom skäl, hwarföre den speculativa theologien i Sverige icke borde höja sin röst, att denna röst här löper fara att finna sådana åhörare, som icke äro mogna att förstå och emottaga des undervisning. Det gäller och måste gälla om hwarje mer eller mindre ny åsigt, inom hwad område som helst, att den wid sitt första framträdande måste låta något oerhörd och således i någon mon hafwa swårt att göra sig förstådd och senterad. Men att dertföre wilja yrka, att densamma för alltid borde hålla sig tillbaka, wore ju i grunden ej annat än att förkunna dödsdomen öfwer allt hwad förkofran, allt hwad framskridande heter. Framför allt är det wäl wetenskapens bestämmeelse att

wara, så att säga, tidens härförare, och minst den bör således af partiella hänsigter kunna låta sig hejdas i sitt lopp. Hvad härwid dock särskildt beträffar den academiska för blifwande prester bestämde theologiska undervisningen, så medgifwes wisserligen, att den brist på underbyggnad, som hos pluraliteten af våra Swenska theologiæ studiosi förefinnes, lägger stora hinder i wägen för den academiske läraren och gör för honom många, annars icke önskwärda, modificationer i hans framgångsätt nödwändiga. Men en sådan swårighet existerar, såsom Rec. sjelf antyder, för hwilken lärare som hellst och ingalunda ensamt för den speculative theologen. Det är för den ene ungefär lika mycket eller lika litet möjligt som för den andre att meddela sina åhörare den öfwerfigt af eller den insigt i wetskapen, som för dem kan vara af nöden. Och så illa står det dock utan twifwel icke till, att ju både på den ena och den andra wägen något ljus kan spridas öfwer det redan "ur Catechesen inhemtade" kristliga trosinnehållet. Icke heller härifrån synes således någon tillräcklig anledning uppstå för den speculative theologien att i vårt land förstummas. *)

Leder den speculative theologien till eller ifrån sanningen? Detta allena är frågan. Blifwer det senare bewisadt, då är också dermed den enda, men också den absolut, den öfwerallt giltiga och tvingande anledningen gifwen till denna wetskapliga riktning's totala tystnad och förswinnande. Men innan en sådan bewisning ännu skett, är det ju desto bättre, på ju flere ställen den, som öfwerbewisningen skall gälla, sjelf framställer sig till pröfning.

Något widare har Förf. icke att tillägga, utan betygar sin tacksamhet för den högt ärade Rec. och nedlägger pennan.

E. G. Bring.

*) Men "Charlataneriet," åt hwilket gifwes näring! invänder Rec. Förf. ber att få fråga: Swarifrån kan en sådan näring icke tagas af den, som söker derefter? Skulle allt äfidosättas, som kan innebära någon betydligare frestelse till charlataneri, så blefwe i sanning mycket stort och godt i werlden upposfradt.

Swenskt Litteratur under November månad:

Teologi: Praktibibeln. 19—21 bh. Utgörande första hälften af Nya Testamentet. Utlemmas gratis till subskribenterna. — Samling af de från början af år 1825 till slutet af år 1841 utkomne Författningar och Stadgar, som ändra och för-

klara Kyrkolagen af år 1686 eller Skolordningen af år 1820 (Forts. af Dr S. Schenmarks Kyrkolagfarenhet). Utg. af N. J. Enattingius 2: 40. — Till Förf. af "Grunddragen af den kristliga Sedeläran." Frågor af Frans M. Franzén. 16 ff. — Ödnens Predikningar. 2:dra häft. 1: 16. — Själens Blik i twenne Weiblar under stilla uppmärksamhet på Wälljuden från Wänliga Nöster. En Handbok för husmoderligt sig bildande Unga Qwinnor. Utg. af En Ungdomens Wän: Samlarinnan till "De Gömda Orden." Med en plansch. 1: 16. — Dal af Erkebiskopen C. J. af Wingård då Kyrkoherden J. N. Holmgren såsom Kyrkoherde i Packna och Löfvs församlingar infälldes i sitt embete 15. Sönd. efter Tref., samt Predikan wid samma tillfälle af den Installerade. 16 ff. — J. Lundbergson, Predikan på Hel. Trefaldighets-Söndag. 12 ff. — J. J. Thomaeus, Presten i des olika befattningar inom Swenska Staten och Kyrkan. 16 ff. — J. G. Pisco, Den kristna apostoliska Trosbekännelsen. Öfvers. af G. Stenman. 1: 16. — Berättelser om de dödsfångars tillstånd, beredelse och saliga ändalyft, som jag i deras fångelserum fick besöka, åren 1746 till 1754. Hemtade ur en framtidens evangelisk Kyrkolärares efterlemnade handskrifter. 16 ff. — Sabbats-Aftonen eller förföl till en närmare utveckling af Evangelisernas berättelser om Jesu underverk. Till läsning för folket; af C. D. Grahallius. 32 ff. — Inledning till Föreläsningarne öfwer Hegelska Filosofiens betydelse uti den kristna Theologien. Jemte ett separatvotum öfwer B. Bauers kritik af den evangeliska historien; af Dr Philip Marheineke. Öfvers. med förord af J. G. Afzelius. 32 ff.

Juridik: Kronologisk Förteckning öfwer författningar och cirkulärer, rörande Landtmäteriet. 12 ff. — Om Rättegångs-sätten i Sverige, framställt till wägledning för dem, som studera Lagfarenheten och för den nybörjande praktiska juristen, af C. D. Dellén. 40 ff.

Statswetskap: L. Blesson, Rättesförsäkringsansaltarna och deras betydelse för samtid och efterwerld. 24 ff. — J. W. Snellman, Läran om Staten. 2: 24. — Några få ord till dem, som nästa år ämna från Sverige och Norrige utflytta till Förenta Staterne, af en opartisk Landsman. 8 ff.

Filologi: William Wohlin, Partiklarnes bruk i Engelska språket. 1 R:dr.

Barnläsning: Bilder ur Naturen. En gåfwa till goda barn. Med 300 kolor. afbildningar. 2:a uppl. 3 R:dr. — Maria eller Blomsterkorgen af Christoffer Schmid. Från 4:de uppl. öfversatt af M. M. S. Med en plansch. 36 ff. — Betty och Toms eller Doctor Jenner och hans upptäckt. Lärorik Berättelse för Barn och Barnawänner af Gustaf Bierig. Öfvers. af M. M. S. 32 ff. — En Familj på Landet. Julklapp till Ungdomen från en gammal Tant. Sw. Drig. Med en plansch. 40 ff. — Christoffer Schmid, Den äldre Köpmannen och hans Son, och Målaren: twenne berättelser tillagnade ungdomen af båda könen. 3 ett band. Öfvers. 16 ff. — Högtidsaftnarna i Hemmet, eller den kristliga Kyrkans större Högtidsdagars betydelse. En gåfwa till uppwerande Barn utaf en deras trogna Wäninna. Öfvers. Med 4 pl. 24 ff.

Historia och Geografi: Handlingar rörande Scandinavien's Historia, 25:e Delen o: 15:e Delen af Nya Handl. rör. Skand. Hist. 2: 8. — Runa. En skrift för fäderneslandets wänner, utg. af Richard Dybeck. 2:a häft. 2: 16. — *Mutarchos'* jemförande Beswernesbeskrifningar. Öfvers af P. J. Emanuelsson. 1:sta Delen (Ny serie af Grekiska och Romerska Profalter i Swenskt Öfvers.) 1: 8. — Europa efter 1815. Historisk-statistisk handbok af Fred. Klee. Öfvers. 2: 12. — Ett och annat om Finland, af Pavo Suomalainen. 12 ff. — Stockholm, dess historia och topografi, samt Beskrifning om allmänna byggnader, embetsverk och inrättningar, m. m. Första Delen. 2: 16. — Karta öfver Storfurstendömet Finland, sammandragen med föd af de tillförlitligaste Kartor uti General-Landmäteri-Kontoret samt särskilde benäget meddelade upplysningar, af A. W. Eklund. 3: 32.

Litteratur-historia: Frey. 5:te häftet f. år 1842.

De föna Vetenskaperna: Swenska Jornsånger. En samling af kämpawisor, folkwisor, lekar och dansar, samt barn- och wallsånger. Utg. af Adolf Ivar Arvidsson. Trejde Delen. För prenum. 3: 24 och för köpare 4 R:dr. — *Dshans Sånger* efter Gaeltiska originalen och på des wersslag förswensgade, samt med en historisk-kritisk inledning och noter försedde, af Nils Arvidsson. Första delen 2: 32. — *Sånger från Lundagård* af N. Lilja. 24 ff. — *Poetisk Blomstersamling*, utg. af S. D. Durieq, 7. o. 8. hh. å 8 ff. — *Inquarteringen*. Lustspel i 1 akt. Öfvers. 20 ff. — *Charles Dickens, Mäster Humphreys kloka*, 5—8 hh. (14—17 hh. af Nya Läs-Bibl. 1842—43 års samling) 32 ff. — *Skizzer utur Soldatlivet* af **B. 24 ff. — *Asmodeus*, en ung Students öfwenyrt, då han från tafet får bestäda hvad alla i hufvudstaden hafwa för sig i sina rum. Af Le Sage, författare till *Gilblas de Santillana*. Med plancher. Första och Sedn. Delen. 1: 16. — *Pantsar-Riddaren*, en Partigångares berättelse. Seder och Bråk i Kautastien. Roman och Dlga, historisk skildring från år 1396. Alla tre af A. Marinkij Öfvers. fr. Rysska (Arbet. VI—VIII af Rubin. Bibl. VII Saml.) 28 ff. — *Eug. Scribe, Ett äfwenyrt på flotten Drifay under Julidagarne* 1840. Öfvers. 28 ff. — *Domaren*. Berättelse af R. R-g. 1: 32. — *Noveller af Carl von Zeipel*. 20 ff. — *Genre-målningar af en Plankstrykare*. Nr 1. Den nya Tidningen. 24 ff.

Sköna Konst: *Bilmart, från Stockholm till Göteborg*. 11:te häftet. 1 R:dr. — *Sweriges store Män*, Snillen etc. 19:de häft. 12 ff. — *Miniatur-Universum*. 10:de häft. 24 ff. — *J. Bay, Lärobok i de tecknande konsternas första grunder*. 3: 16. — *Handbok i Ritkonsten*. Med 9 plancher. Utg. af G. Scheuß. 2:dra uppl. 2 R:dr. — *Frihetssång*, med accompagnement för Pianoforte. 16 ff. — *Duo pour Piano & Violon composé & dédié à son ami J. Falkenholm*, par Adolf Lindblad. 4 R:dr. — *"La Dor"* (Hemgiftien). Chansonette avec accompagnement de Piano, paroles de Mr G. Lemoine, musique de Mlle Loïsa Puget, chantée à Stockholm par Madame Zint-Lohr. 32 ff. — *Aug. Saffström, Nya Romancer*, 32 ff. — *Jfidor Danström, Souvenir de Barjovie, deux polonaises et 4 Mazourkas pour le Piano composés et dédiés à Mr Adam Dzierzbicki*. 32 ff. — *Abt. Manfell, Samlade Sångstycken wid Fortepiano*. 1: 32. — *Wald samling af nyaste dansmusik för 1843, dansad i Stockholm*. 1 R:dr.

Läkarewetenskap och Farmaci: P. S. Collin, *De Herniis abdominalibus in genere, historia herniæ congenitæ incarceratæ adjuncta, manu auctoris prospere sectæ. Dissertatio pro gradu Doct. Med.* — *Mjölklätaren*. Grundlig anvisning till dietiskt och medicinskt begagnande af Ede-mjöl, med Bihang om mjölkförfalskning och deras uppländande af Dr M. F. Richter. 24 ff. — *Apothekswäsendet i Sverige, med allmän inledning om wetenskap och läkonst*, af A. Andree.

1 R:dr. — *Receptformlerna i Sufelands Enghiridion Medicum i pharmaceutiskt hänseende granskade af J. S. Jörshäll*. I—III. 4 R:dr. — *Aut Banco*.

Annälan.

Undertecknad, som för nästkommande år öfvertagit redactionen af Tidningen *Studier Kritiker och Notiser*, får härmed gifwa den för Svensk litteratur intresserade allmänheten tillkänna, att nämnde Litteratur-tidning kommer att fortfara under samma namn och yttre skick samt i det närmaste efter samma plan som hittills.

Mau har trott sig böra möta allmänhetens anspråk på mera deltagande i dagens frågor, likasom man ansett sig böra, närmare än hittills skett, redogöra för Lunds universitets vetenskapliga och öfriga angelägenheter. Till följe härutaf skall i tidningen utrymme hållas, icke blott för rent vetenskapliga afhandlingar och kritiker, utan ock för uppsatser i praktiska, för samhälle och medborgare intressanta frågor. Hvad de akademiska angelägenheterna beträffar, så hoppas man för en större allmänhet icke allenast kunna ådagalägga huru universitetet följer med sin tid, utan ock kunna meddela de uppgifter, som närmast röra akademiens yttre administration.

Förlaget har Herr Gleerup, som förut, benäget åtagit sig. Lund den 8 December 1842.

CARL AUGUST HAGBERG.

Den literära Tidskriften "Studier Kritiker och Notiser" för år 1843, 40 N:ror i 4:o, erhålles på Lunds Post-Contoir för 3 R:dr 40 sk.; på öfriga Post-Contoir med 4 R:dr 8 sk.; hos Herrar Bokhandlare och undertecknad för endast 3 R:dr 16 sk., allt B:ko. Den kringändes Nummervis, erhålles dock äfven quartalsvis, häftad i omslag, då sådan önskan vid skeende requisition tillkännagifwes. Herrar Prenumeranter i Lund erhålla sina exemplar sig tillsända utan särskild kostnad; och Herr Bokhandlare i öfriga Städer, som ändock hålla ett bud för böckers kringbäring, vilja sannolikt medgifwa samma beqvämighet för sina prenumeranter. Lund den 8 Decembar 1842.

C. W. K. Gleerup.

Rättelser:

S. 290, 2:dra sp. r. 9 uppfirån står den läs det.
S. 291. 2:dra sp. r. 20 uppfir. står formar läs former.
Samma sid. och sp. r. 24 uppfir. står oändliga läs ändliga.

Resp. Läsare af *Sånger från Lundagård* torde rätta följande tryckfel: sid. 9 rad. 20 ff. det frias l. de frias, f. 31 r. 10 ff. din blick l. min blick, f. 60 fifta r. ff. en muß l. en wiß, f. 66 r. 12 utstrykes ordet jord, f. 68 r. 28 ff. i några ex. den har l. du har. N. Lilja.

N:o 39 af denna Tidning utgifwes Lördagen d. 21 December.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

